

Politički saveti Srba sa Kosova novom Predsedniku i novoj Vladi Srbije

Uvod

Nakon izbora novog predsednika Srbije i Skupštine u maju 2012. godine i uspostavljanja nove srpske vladajuće koalicije, Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovao je dva okrugla stola za predstavnike srpske zajednice sa Kosova i zvaničnike srpskih političkih partija i Vlade, kao i za članove organizacija civilnog društva. Okrugli stolovi su održani u Aranđelovcu i Beogradu u periodu od 21-23.jula, 2012.godine. Diskusije su bile usmerene na situaciju Srba sa Kosova, a kao rezultat ponudile predloge novom srpskom rukovodstvu u svetlu najavljenih promena državne politike ka Kosovu. Ove rasprave su finansijski podržane od strane Švajcarskog saveznog ministarstva spoljnih poslova.

Veći broj učesnika je predložio da nova politika Vlade ka Kosovu ima za cilj da umanjí tenziju u odnosima Beograda i Prištine, da nastavi dijalog potpomognut od strane EU sa Vladom Kosova, da razreši problem severa Kosova, kao i da definiše i primeni strategiju zaštite interesa Srba sa Kosova. Učesnici su zatražili uključivanje političkih predstavnika Srba sa Kosova sa svih strana političkog spektruma u bilo koje procese odlučivanja koji se tiču Kosova. Takođe su pozvali da se uspostavi u Srbiji širok politički konsenzus u vezi sa najvažnijim pitanjima koja se odnose na Kosovo.

Ovaj izveštaj predstavlja rezime diskusija održanih okruglih stolova. U cilju podsticanja otvorene diskusije, komentari se ne pripisuju pojedinačnim diskutantima i CIG moli za razumevanje onih čiji komentari nisu u potpunosti navedeni u ovom kratkom izveštaju. Učesnici su učestvovali u diskusijama u svom ličnom svojstvu i njihovi stavovi nužno ne predstavljaju stavove organizacija koje predstavljaju. Izveštaj nije pregledan od strane učesnika i CIG preuzima punu odgovornost za njegov sadržaj.

Izvestan broj učesnika je naveo da su neke od izjava novoizabranog srpskog rukovodstva u vezi sa Kosovom proizvele konfuziju među Srbima na Kosovu, a naročito one koje se tiču primene dogovora postignutih između Beograda i Prištine tokom dijaloga potpomognutog od strane EU u Briselu. Neki od srpskih zvaničnika su rekli da sporazumi krše Ustav Srbije i s'toga ne bi trebali da budu primenjeni. Istovremeno, drugi zvaničnici iz istih vladajućih stranaka, a često i ti isti zvaničnici, su naveli da su ti sporazumi međunarodno preuzete obaveze od strane Srbije i zbog toga bi trebale da budu sprovedene u celosti.

Rezime diskusija

Stavovi učesnika su se razlikovali po pitanju primene sporazuma. Neki su rekli da sporazumi ne bi trebali da budu implementirani, ili bar ne na severu Kosova, dok su drugi, koji su većinom sa juga Kosova, rekli da je selektivna primena sporazuma opasna za ranjiviji deo srpske zajednice na jugu. Selektivna primena bi mogla da ugrozi interese Srba sa juga i da produbi podelu između Srba sa severa i onih sa juga. Bez obzira na različite poglede, većina učesnika veruje da Srbija nema puno izbora sem da primeni sporazume u celosti pre kraja godine, kada se očekuje da EU donese odluku o datumu za početak pregovora za ulazak Srbije u EU.

Neki od učesnika su rekli da će Vlada pokušati da preduzme niz koraka kako bi poboljšala svoj međunarodni imidž i ugled, ali ti koraci će biti mali. “Previše je politički rizično za novu Vladu da preduzme velike korake”, rekao je jedan učesnik. Mnogi su predvideli da će nova Vlada primeniti sporazume i takođe nastaviti dijalog sa ciljem postizanja novih sporazuma koji će se ticati telekomunikacija i energije.

Očekuje se da će srpske institucije na Kosovu – takođe poznate kao paralelne institucije – biti predmet najvećeg spora između Beograda i Prištine i između Beograda i međunarodne zajednice. Neki su naveli da bi to moglo da postane formalni uslov EU za Srbiju za dobijanje datuma za početak pregovora za članstvo u EU. Odluka koja zahteva hitnije rešenje tiče se dve lokalne skupštine koje su nastale kao posledica nedavnih srpskih lokalnih izbora u opštinama Zvečan i Zubin Potok na severu, izbora koji nisu imali odobrenje Beograda. Pojedini učesnici okruglog stola su naveli da bi nova Vlada trebala da zatvori srpske političke i bezbedonosne institucije na severu, kao što su policija, sudovi, a kasnije i lokalna administrativna tela uključujući lokalne skupštine. Oni su predvideli da će se ove institucije pod pritiskom međunarodne zajednice zatvoriti u narednih šest meseci.

Mnogi su potvrdili da će pronalaženje rešenja za sever koje bi zadovoljilo sve strane – Prištinu, Srbe sa Kosova, Beograd i međunarodnu zajednicu – biti teško. Razgovori između samo Prištine i Srba sa Kosova na severu takođe ne bi proizveli nikakve rezultate. Beograd je taj koji je neophodan sagovornik koji bi trebao da bude pandan u ovom dijalogu i da preuzme glavnu odgovornost za postizanje dogovora. Međutim, prema mišljenju većine učesnika, Srbi sa Kosova treba da budu deo ovog dijaloga, jer su oni ti koji će osećati posledice tih potencijalnih sporazuma.

Srbi sa Kosova su predložili da bi nova Vlada trebala više da ih angažuje u debatama o Kosovu. Takođe su naveli da bi njihovi izabrani politički predstavnici kao i predstavnici civilnog društva trebali da budu aktivniji i direktniji u obraćanju Beogradu u vezi sa onim šta očekuju i žele. Izvestan broj učesnika je predvideo da će nova Vlada biti kooperativnija u vezi sa problemom Kosova nego ona prošla, ističući inicijativu predsednika Tomislava Nikolića da se postigne međupartijski konsenzus o pitanjima Kosova u srpskom parlamentu. Oni su predložili da bi predsednik trebao da iznese predlog za takvu vrstu konsenzusa što je pre moguće. “Srpska Vlada treba da ima

koncept o tome šta bi njena politika prema Kosovu trebala da bude i da se oko toga postigne konsenzus. Politika prema Kosovu ne može da se zasniva na uslovima koji postoje ili ne postoje – strategiji koju je vodila prošla Vlada.

Neki su rekli da srpske parlamentarne stranke, osim Liberalno demokratske partije, imaju konsenzus o Kosovu, odnosno pošto ništa što je van Ustava Srbije se ne prihvata, onda je Ustav sam po sebi konsenzus. Ono što nedostaje takvom konsenzusu je što je nemoguće da se primeni na Kosovu gde srpske institucije nemaju pristup. Mnogi su rekli da bi strategija konsenzua koja bi bila primenjiva na Kosovu morala da uključi dodatne odluke koje nisu popularne, kao i kompromise koji bi bili u suprotnosti sa sadašnjim Ustavom.

Nekoliko učesnika je navelo da bi Beograd trebao da bude realniji i pragmatičniji prema Kosovu. “Svi Srbi sa Kosova hoće da budu deo Srbije, ali to je nemoguće”, rekao je jedan učesnik. Jedan govornik je rekao da je Srbija načinila mnogo grešaka u prošlosti i da to nastavlja da radi, ali da je vreme da se to promeni, navodeći barikade na severu kao primer nedavne ozbiljne političke greške Beograda: “Srbi nisu imali nikakve koristi od tih barikada.”

Neki od učesnika su pozvali srpske vlasti da učine više u borbi protiv kriminala i korupcije na severu. “Kriminalci diktiraju uslove naših života. Mnogo novca je dato za bolnice i vodovod, ali te institucije su u jako lošim uslovima. Gde je taj novac otišao? Ko bi trebao da bude zaslužan za to?”, pitao je učesnik. Govornik je zaključio da je ono što je učinjeno u ime patriotizma bilo na štetu naroda: “Vreme je da se takav kurs promeni.” Takođe je dodao da bi srpska Vlada trebala da bude transparentnija po pitanju sporazuma postignutih sa Prištinom. Vlada bi trebala da objasni detalje sporazuma, a ne da proizvodi konfuziju među Srbima. “Srbi i dalje ne znaju da li sporazumi zahtevaju od Srba na severu dobiju line karte ili kosovske registarske tablice.”

Neki učesnici su oštro kritikovali politiku Vlade Srbije prema Kosovu, nazivajući je “simulacijom praktične politike”. “To je kao da imate pozorišnog reditelja u Gračanici, ali bez pozorišta,” rekao je jedan učesnik. Međutim, mnogi su upozorili da bi ovakva vrsta “simulacije praktične politike” mogla da naglo utiče na mnoge Srbe koji nemaju druge izvore prihoda. “Hiljade ljudi rade za srpske institucije.” Mnogi su predložili da bi srpski fondovi za Srbe sa Kosova trebali da budu usmereni ka socijalnom razvoju i da bi Srbi sa Kosova trebali da budu uključeni u proces donošenja odluka o trošenju tih sredstava. Drugim rečima, Srbija bi postepeno trebala da ukine “fiktivne institucije” i da ojača one koje “doprinosu boljem životu Srba.”

Zatvaranje srpskih političkih institucija na Kosovu se očekuje da bude jak uslov za napredovanje Srbije ka eventualnom članstvu u Evropskoj Uniji. Učesnici su diskutovali da li bi zatvaranje ovih institucija značilo priznavanje nezavisnosti Kosova od strane Beograda. Neki su se složili sa ovakvom konstatacijom, neki nisu. Jedan govornik je rekao da to ne bi napomenuvši da su priznanja zemalja regulisana međunarodnim pravom. “Priznavanje srpski većinske opštine Gračanica ne znači priznavanje nezavisnosti Kosova.”

Učesnici su govorili o sve manjem političkom i intelektualnom kapacitetu Srba sa Kosova, ali su i rekli da “moraju da se služe onim sredstvima koje već imaju, a ne sa onim što bi voleli da imaju”. Naveli su da bi debate trebale više da se koncentrišu na “ono što možemo da učinimo, pre nego na ono što ne možemo. Hajde da vidimo za šta postoje uslovi, a ne samo za šta ne postoje.”

Neki od govornika su predložili da uprkos važnosti Kosova za Srbe, tema Kosova ne treba da dominira debatom u Srbiji. Zemlja treba da se koncentriše na rešavanje svakodnevnih problema Srba u Srbiji takođe, kao što su pitanja nezaposlenosti, smanjenja plata, deficita u budžetu, lošeg stanja ekonomije, obrazovanja, itd. Kako bi se neki od ovih problema rešili potrebno je da Srbija saraduje sa međunarodnom zajednicom. “Srbija je mala i siromašna zemlja i ne može da ostvari reforme sama.”

Zaključci i preporuke

Učesnici okruglog stola su pozvali na razvoj jasne, pragmatične, otvorene, demokratske i transparentne politike prema Kosovu baziranoj na među partijskom konsenzusu i političkim savetima od strane Srba sa Kosova koji predstavljaju čitav politički spektar. To bi trebalo da bude hrabra politika koja sa stanovništvom iskreno komunicira o stvarnom stanju na terenu, o onome što jeste i nije moguće na današnjem Kosovu, kao i priznavanje međunarodne realnosti koja okružuje pitanje Kosova. Nova politika bi trebala da ima za cilj konsolidaciju i očuvanje jedinstva između Srba sa Kosova, a ne podsticanje njihove podele. Sveukupni neposredni cilj politike Srbije prema Kosovu treba da sačuva mir i bezbednost Kosova, da očuva srpsko stanovništvo koje živi tamo i da poboljša kvalitet njihovih života.

Brzi i laki odgovori ne postoje, jer pametna i održiva rešenja zahtevaju vreme. Učešće sva četiri faktora je neophodno u razvijanju takvih rešenja, a to su Beograd, Priština, međunarodna zajednica i Srbi sa Kosova. I Beograd i Priština treba da pokažu liderstvo i da preuzmu odgovornost za rešenja koja nekad i nisu popularna. Svako pregovaranje o pitanjima Kosova treba da bude ozbiljno i da se istorija propuštenih prilika ne ponavlja.

Sledi niz zaključaka i preporuka koje su rezultat održanih okruglih stolova. *To su pojedinačni ili grupni predlozi i ne zasnivaju se na konsenzusu.*

- Beograd treba da se pripremi za dijalog sa Prištinom o pitanjima severa. I Srbi sa severa Kosova i oni sa juga treba da učestvuju u ovom dijalogu, dajući savete i beogradskom i prištinskom timu, jer oni su ti na kojima će se eventualni sporazumi primenjivati. Sporazumi sa Srbima sa Kosova treba da se donesu pre svake runde pregovora u Briselu. Teme za buduće dijaloge treba da budu određene u konsultaciji sa Srbima sa Kosova.
- Dalja integracija Srbije i Kosova u Evropsku Uniju je jedini efikasan veći okvir u okviru koga bi rezolucija o pitanju Kosova mogla da bude moguća. Nekoliko učesnika je predložilo da Srbija ne bi trebala da ometa evropsku integraciju Kosova, već da pomogne EU u primeni obećanja datih u Solunu 2003. godine.

- Beograd bi trebao da uđe u dijalog o severu sa jasnim ciljevima. Kontradiktorne izjave srpskih zvaničnika o podeli, autonomiji i specijalnom statusu severa su konfuzne i obmanjujuće. Vlada bi trebala da objasni Srbima koju poziciju podržava i da zatraži od Srba sa Kosova njihov udeo u formulisanju praktične politike.
- Predstavnici Srba sa Kosova treba da budu više aktivno uključeni u donošenje odluka putem individualnih konsultacija, u učešće u radu Kancelarije za Kosovo i Metohiju nove srpske Vlade, kao i u učešće u timovima za dijalog sa Kosovom. Srbi sa Kosova koji se nužno ne slažu sa politikom Vlade takođe treba da budu uključeni u debate uključujući one koji rade u kosovskim institucijama i koji su dobili glasove Srba. Takvo učešće ne bi trebalo da bude selektivno i zasnovano na partijskoj pripadnosti. Beograd bi trebao da takođe uključi ljude koji imaju pitanja za Vladu, a ne samo one koji slušaju.
- Jedan od problema, čije bi rešenje trebalo da bude od najvećeg prioriteta, je pitanje srpskih institucija na Kosovu i uspostavljanje lokalne administracije koja bi bila prihvatljiva za sve – Beograd, Prištinu i međunarodnu zajednicu. Za rešavanje tog pitanja, većina učesnika je tražila jasnu podelu između institucija koje su političke i onih koje su uslužne. U reformisanju institucija cilj je da se one osavremene tako da postanu racionalne, efikasne i funkcionalne institucije ostavljajući samo one koje su egzistencijalno neophodne Srbima sa Kosova. Najveći deo novca koji se trenutno troši na ove uprave bi bilo efektivnije potrošiti na ljudski razvoj srpske zajednice na Kosovu, što je mnogo potrebniji i plemenitiji cilj. Unapređenje vladavine prava, pravde i bezbednosti građana na severu je još jedan cilj koji Beograd treba da smatra kao prioritet dok se bavi budućnošću srpskih institucija na Kosovu. Sadašnji haos u primeni i nadgledanju vladavine prava na severu Kosova mora da se reši. Srbija treba da pomogne EULEX-u u borbi protiv organizovanog kriminala na severu.
- Srpska vlada treba da razvije blagovremenu i jasnu politiku vezanu za srpsko učešće na kosovskim centralnim i lokalnim izborima. Većina učesnika okruglog stola je pozvala na veće učešće Srba u kosovskim institucijama koje bi dovelo do jačanja srpskog predstavljanja u tim institucijama. Treba takođe pažljivo razmotriti sprovođenje bilo kakvih budućih srpskih lokalnih izbora na Kosovu.
- Beograd treba da uspostavi saradnju sa novim srpskim opštinama formiranim u centralnom i južnom delu Kosova.
- Vlada Srbije bi trebala da promoviše i vodi međupartijsku i javnu debatu o Kosovu, sa ciljem kreiranja političkog i institucionalnog konsenzusa o rešavanju pitanja Kosova. Debata bi trebala da se odvija između i u okviru političkih stranaka, između vladajućih i opozicionih stranaka, između i unutar Srba na severu i onih na jugu, i uz učešće civilnog društva. Debata o Kosovu bi trebala da bude slobodna i demokratska, u kojoj bi svi učesnici i mišljenja bili zastupljeni u

potrazi za zajedničkim rešenjem. Debata bi trebala da obuhvati interese Srba sa severa i Srba sa juga, opcije o rešenju spora na severu, kao i politiku i strategije Vlade Srbije u suočavanju sa problemima Kosova uopšte. Trenutno postoji deklarativni konsenzus između Srba o nepriznavanju nezavnosti Kosova, ali ne i o konkretnim koracima koje treba preduzeti za rešavanje svakodnevnih problema. Više nisu potrebne deklaracije već državni konsenzus o svakom od najvažnijih konkretnih problema sa kojima se suočavaju Srbi sa Kosova, o koracima koje treba preduzeti i na koji način i ko će ih primeniti.

Ove preporuke će biti poslate zvaničnicima u Beogradu, kao i predstavnicima Srba u kosovskim institucijama.

Učesnici

Engleski abecedni red

Saša Dedović, Socijaldemokratska partija Srbije
Saša Đokić, Srpska demokratska stranka Kosova i Metohije
Dušan Gamsler, Centar za Evro-atlantske studije
Oliver Ivanović, Građanska inicijativa “Srbija, demokratija, pravda”
Dušan Janjić, Forum za etničke odnose
Dragiša Krstović, Liberalno demokratska partija
Jelena Milić, Centar za Evro-atlantske studije
Smiljana Milisavljević, Demokratska stranka
Ranđel Nojkić, Jedinstvena srpska lista; Srpski pokret obnove
Krstimir Pantić, Srpska napredna stranka
Stojanka Petković, Ujedinjeni regioni Srbije
Dejan Radenković, Socijalistička partija Srbije
Nenad Radosavljević, Mreža srpskih TV stanica na Kosovu
Živojin Rakočević, *Glas Juga*
Predrag Simić, Univerzitet u Beogradu
Aleksandar Stojanović, Centar za razvoj civilnog društva
Momčilo Trajković, Srpski pokret otpora
Jelena Trivan, Demokratska stranka
Shpetim Gashi, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Grigorev, Savet za inkluzivno upravljanje
Ivana Stanojev, Savet za inkluzivno upravljanje